

במדבר קורח מה לקח

קורח שעל שמו נקראת פרשתנו, הפך לסמל למחלוקת. כאשר רצו להתריע על מחלוקות הנמשכות עד עצם היום הזה, השתמשו בפסוק (מפרשת פינחס) ואמרו (מופיע ב"מאוצרנו הישן" בשם פירוש "חמש ידות"):

וּבְנֵי קִרְחַן לֹא מֵתוּ (במדבר כו יא) – בני קרח לא מתו. הם חיים וקיימים ותופסים אצלנו מקום מכובד עד עצם היום הזה !

אך מה הפך את קורח לסמל כזה ? הוא הרי לא היה הראשון שבא בטענות אל משה.

כדי להבין את העניין צריך לדעת מה הייתה דרישתו של קורח. ננסה למצוא זאת בפרשה.

וַיִּקַּח קִרְחַן בֶּן יִצְחָר בֶּן קֵהֶת בֶּן לֵוִי וַדָּתָן וַאֲבִיָּרָם בְּנֵי אֶלְיָאָב וְאוֹן בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן : וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִים נְשִׂיאֵי עֲדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי שֵׁם : וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב לָכֶם כִּי כָל הָעֵדָה כָּלֵם קְדָשִׁים וּבְתוֹכְכֶם ה' וּמְדוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קֵהֶל ה' :

הפסוקים הללו, המתחילים את הפרשה, מתארים לנו לכאורה את דרישתם של קורח ועדתו. אלא שאם נקרא בתשומת לב, נגלה שהם לא דורשים כאן דבר. הטענה שבפיהם היא שלא נכון הוא שמה ואהרן יתנשאו על קהל ה'. זה בהחלט מובן. אך מה שלא מובן, מה הם מציעים במקום כך – האם קורח רוצה להיות המנהיג ? האם הוא רוצה שלא יהיה מנהיג בכלל, ואם כן, מהו המנגנון החילופי שהוא מציע על מנת לקיים סדרי חיים תקינים ? לכל אלו אין רמז בדבריו של קורח.

משה רבנו מגיב לדבריו, ומנסה לנתב את הדיון לפסים מעשיים :

זֹאת עֲשׂוּ קַחוּ לָכֶם מִחֲתוֹת קִרְחַן וְכָל עֲדָתוֹ : וּתְנוּ בָהֶן אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן קִטְרֵת לִפְנֵי ה' מִחֹר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' הוּא הַקְּדוֹשׁ רַב לָכֶם בְּנֵי לֵוִי :

הוא מציע מנגנון שיגלה את רצון ה' בשאלת המנהיג של עם ישראל. מצידם של קורח ועדתו, לא נשמעת תשובה (אם כי בהמשך הם ישתתפו בניסוי).

משה קורא לדתן ולאבירם, והם בתגובה אומרים :

וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה : הַמַּעַט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ לְהִמִּיתָנוּ בְּמִדְבָּר כִּי תִשְׁתַּרְרַר עָלֵינוּ גַם הַשְּׂתַרְרָר : אֵף לֹא אֵל אֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִבִּיאָתָנוּ וּתְתֵן לָנוּ נַחֲלַת שְׂדֵה וְכָרְם הַעֵינִי הַאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקַר לֹא נַעֲלֶה :

גם כאן בולטת השליחה – הם לא מתכוונים לעלות, ובאים בטענות אל משה. אך הצעה חלופית משלהם לא נשמעת כאן, ולו ברמז.

מכאן, ועד סוף הפרשה, לא נשמע שום טיעון מפיהם של אנשים המחלוקת.

יתכן, שזה מה שהבהיל את משה, עד שתגובתו הראשונית לדבריהם הייתה :

וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו :

ממה נבהל משה ? מה מפחיד כל כך בטענות של קורח ? המפחיד הוא שאין בטענות הללו כלום. לשלול את מה שעושה השלטון, זה הדבר הקל ביותר בעולם, במיוחד אם השולל איננו נדרש להציג חלופה טובה יותר. רמז יפה לכך נמצא במילים הראשונות של הפרשה :

וַיִּקַּח קִרְחַן בֶּן יִצְחָר בֶּן קֵהֶת בֶּן לֵוִי וַדָּתָן וַאֲבִיָּרָם בְּנֵי אֶלְיָאָב וְאוֹן בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן : וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִים נְשִׂיאֵי עֲדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי שֵׁם :

הפסוק נראה חסר. כתוב וַיִּקַּח קִרְחַן, אך לא כתוב מה הוא לקח. המפרשים עוד מזמן חז"ל, ניסו להתמודד עם השאלה הזו בדרכים רבות, אך המשותף לכולן הוא שאין להן רמז בפסוק. יתכן שבכך רוצה התורה לרמוז על כך שקורח כאילו טוען משהו, כאילו מציע חלופה, אך מי שמקשיב היטב מגלה שאין זה כך, והוא מציע אך ורק ביקורת, ולא שום בניין חדש.

על כך נוכל לומר גם אנחנו היום – וּבְנֵי קִרְחַן לֹא מֵתוּ – עד עצם היום הזה קיימות קבוצות ואנשים שמלבד ביקורת על כל מה שנעשה, אין להם שום הצעה מעשית. הם יכולים לסחוף אחריהם קהל גדול במרמור על כל מה שנעשה, אך אין בדבריהם שום פתרון טוב יותר, או פתרון בכלל.

מחלוקת כזו היא בעייתית, ואף מסוכנת, וצריך לדרוש תמיד מן הנוקטים בה, לפרש את העמדה שהם מצדדים בה, ולא רק את שלילת האחר.

שבת שלום

יעקב (יוקי) מאיר